

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 30. novembra 1887.

Obs e g: Kako polagati in streči brejim kobilam. — Gospodarske stavbe. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Nasledk „šnopsa“. (Dalje.) — Trgovinska in obrtna zbornica. — Naši dopisi. — Noviĉar. i

Gospodarske stvari.**Kako polagati in streči brejim kobilam.**

Izvrstno knjigo za konjerejce spisal in izdal je G. Gr. Lehndorf. V njej povdarja vaŹnost vpraŹanja, kako naj polagajo in strežejo brejim kobilam. Pravi pa, da ne kaŹe odgovarjati po navadnih knjigah konjerejstvenih pisateljev, ki pa sami ne redijo nobenih konj, marveĉ na krajevske razmere se je ozirati.

Kot glavno pravilo, kojemu morejo povsodi pritr-diti, bi pa vendar izrazil: tistim kobilam, ki so nava-jene na paŹo in seno, ugaja to veliko bolje, nego po-laganje zrnja, katero jih le preveĉ razgreje. Toda vĉasih je vsakako poloŹiti nekaj zrnja, ker to pripo-maga, da se iz sena in detelje bolje in loŹe izloĉi apno, katero sluŹi Źebet u maternem telesu za nare-janje kosti. Isto pouzroĉi fosforova kislina, nahajajoĉa se v zrnji, detelji in travi. Niĉ ne dene, ĉe se to zgodi tudi spomladi ob mladi paŹi, vsled katere se vdebelijo kobile.

Imamo pa kobile, katere nikakor ne vzamejo veĉ nego 6 — 8 funtov sena. Tukaj je treba temveĉ ovs a polagati. Isto velja zastran priletnih kobil.

PŹeniĉni otrobi dajejo kot klaja mnogo mleka. Imajo v sebi mnogo apnenih tvarin in fosfora. Proti koncu brejinske dobe kaŹe kobilam otrobov poloŹiti vsaki dan nekaj. IzkuŹnje potrjujejo skoraj brez iz-jeme, da so Źrebeta zdravŹa od kobil, katerim se je piĉlo polagalo, mimo onih, ki so od obilo rejenih mater bila rojena.

Bolezni se jih manje lotijo. Zatorej moramo pre-vidnost hvaliti konjerejcev, ki polukrvne svoje kobile rajŹe trdno drŹijo, kakor da bi jim preobilno stregli.

Resniĉno se je pa bati, da ne bi preveĉ poloŹili, to dobro presoditi potrebno je ozirati se na posebnosti posameznih kobil, pa na okoliŹine kraja, kjer se konje-

rejstvo nahaja. Ozirati se je toraj na lego, zrak, vodo, krmo, paŹo. Je li vse ugodno konjerejstvu ali ne, to pokaŹejo veĉletne izkuŹnje in marljivo opazovanje.

Pri polnokrvnih konjih redijo Źrebeta moĉno, da hitreje vzrastejo in se razvijejo. In tukaj kaŹe kobilam obilneje streĉi, kakor bi sicer krajevske razmere ka-zale. V posameznih kobilarstvih s polnokrvnimi konji ravna jo v tej reĉi razliĉno. Toda izkuŹnje kaŹejo, da vendar prospevajo in dobrih vspehov dosežajo.

NajboljŹe kobilarstvo z najbolj sreĉnimi vspehi vzdrŹuje sedaj lord Falmouth v Mereworthu na juŹnem AngleŹkem. Veĉkrat sem je obiskal, zlasti takrat, ko so kobile na paŹo gonili. Toda vselej sem jih naŹel, da so bile dobro rejene, debele, tolste. Zato pa je tudi Źrebe v drugem letu veliko, da se vsakdo ĉudi. Na NemŹkem bode menda prvo kobilarstvo tisto, katero je stari Basedov ustanovil. Tudi v tem kobilarstvu so kobilam moĉno polagali. Tudi grof Henkel daje obilo krmiti svoje kobile. Najmanje zrnja privoŹĉi kobilam v svojem kobilarstvu Rabensteinfeld. Kaj ga v to na-giba, ali ozir na krajevske razmere ali konjerejsko nje-govo naĉelo, to mi ni znano.

Źrebet gre v kobilarstvu Rabensteinfeldovem jako malo pod izgubo, kar se tudi po konjerejskih koledar-jih objavlja. Toda dveletnih konj ono kobilarstvo do sedaj tudi ni imelo znamenitih pokazati, kar pa ne vpliva neugodno na ceno enoletnih Źrebet, katere ondi prodajajo.

Kjer veĉ kobil skupaj krmo zoblje, zaostajajo ne-katere, ker jih drznejŹe odrivajo. Ko bi vsaka na svojem prostoru privezana zobala svojo krmo, ne go-dilo bi se njej kaj takoŹnega. Prosto peŹĉene kobile so nekatere jako bojazljive, vedno nemirne in zaradi tega se ne udebelijo.

Podobno se godi na paŹah. Zatorej svetujejo mlade polnokrvne kobile, kedar so doŹle iz dirkarskega hleva, na paŹnike izpuŹĉati samo z mirnimi, pohlevnimi ko-

bilami, vsaj prvo leto. Tako se privadijo na nove razmere in postanejo za pleme dvakrat hitreje godne in sposobne, nego sicer. Kdor drugače ravna, mora časih dolgo čakati, preden more mlado kobilu k žrebcu spraviti.

Krma brejim kobilam najboljše je in bode vselej ostalo seno, oves, kojim se včasih pridene nekoliko otrobov. Stotine let to potrjujejo. Nekateri konjerejci so živinozdravniki ter radi z raznimi zdravili, kemijskimi preparati ali z novimi, umetnimi mešanicami raznih krmil poskušajo. Svetujemo jim, naj s tem prizanašajo vsaj svojim brejim kobilam.

Soli dajati v jasli kobilam lizat, to ugaja njihovu zdravju, pospešuje prebavljivost in dela, da kobile zmiraj rade jedó. Zadnje mesece pred porodom kaže malo Glauberjeve soli dajati po 1—2krat v tednu, ker to pospešuje prebavljenje, katero v isti dobi rado neredno postane. Po nekod kobile pogosto povržejo, žrebeta hroma donašajo. Ako gre sum na krmo, da bi ta utegnila onim nezgodam kriva biti, moramo nekaj krme vzeti in poslati na kakošno dobro štacijo za gospodarske poskušnje, da jo ondi kemično preiščejo, namreč seno, oves, vodo. Kedar tako izvemo, kaj je krivo, kaj pomanjkljivo, imamo potrebno ukrenoti, da se popravi ali odpravi. Kjer pa je mnogo let vse v redu ter se ne prikazuje ničesar škodljivega, nevarnega, ondi tudi ne kaže z novotarijami, umetnimi, znanstvenimi poskušnjami konjerejstvo podpirati. Kar je itak dobro, naj ostane, kakor je, ter ne delajmo nepotrebnih poskusov, sicer si utegnemo vse skaziti.

Nekatero seno ima premalo apnenih tvarin. Pomagamo, če dolagamo esparzeto, lucerno, tudi detelja velja, vendar preveč nje ne smemo polagati. Mnogo je konjerejcev, kateri detelje sploh konjem ne polagajo. Pravijo, da detelja škoduje, ker je za konje premastna. Jaz tega nisem našel, da bi izkušnje potjervale. Le kedar detelje preveč konjem polagajo, utegne ona škodovati, ker živali napenja.

Na izhodnem Pruskem polagajo zeleno in suho deteljo najzlahtnejšim polukravnim konjem ali jih na deteljiščih pasejo. Konji slujejo zaradi svojih trdnih kosti, kojih gotovo dobivajo od detelje, ki hrani v sebi mnogo apnenih tvarin. Vendar v Normandiji na Francoskem sicer tudi deteljo polagajo, a tamošnji konji niso toliko na dobrem glasu zavoljo trdnih kosti, marveč zavoljo njih debelosti in velikosti. Žrebcem polagajo deteljo do tretjega leta.

Nujno svetujem, izogibati se vseh kemičnih preparatov v nadomestek manjkajoče krme, čeravno jih brezštevili fabrikanti ponujajo. Bolje storimo, če z navadnimi krmili primerno menjavamo. To odobrujejo množične, praktične izkušnje.

Treba je še nekoliko izpregovoriti o tem, koliko naj bi se gibanja privoščilo brejim kobilam.

Zastran kmetskih kobil, ki morajo brazdo vleči, je to vprašanje precej rešeno. Želeti je le, da tudi takrat, ko ni oranja, breje kobile na sprehod izganjamo.

Še boljše storimo, če hlapec kobilu sprevaža ter pazi, da ne hodi po ledu, rupah, zmrznjenih stezah. Vpregati jih ne smemo k težkim vozom, ker tukaj vprega in oje preveč žival tiščijo. Jako nevarno je z brejimi kobilami voziti po ledenih stezah ali težke voze potegovati iz globočin, na primer, pesek iz potokov ali peščenih jam, gnoj iz globokih gnojišč, kajti tukaj se kobilu hipoma in preveč napenja, da bi težo premagala in — povrže.

Dokler breja kobilu na pašo zahaja, se sama dovoljno sprehodi. Ko je pa v hlev zaprta, morajo ljudje za to skrbeti.

Kjer je hlapcev zadosti, naj ti breje kobile na sprehod gonijo $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ ure, po 1 do 2krat na dan, kakor potreba nanaša. Toda povsod ni zadosti ljudi na razpolaganje. Tukaj je treba breje kobile spravljati na tekališča, takih vkup, ki se rade imajo. Tiste kobile pa, ki rade grizejo in bršejo, treba odločiti od drugih. One kobile, ki ne prenašajo dolgega sprehanja, moramo pred drugimi domú odgnati. Hlapci ne trpijo, da bi se kobile valjale, ker bi jih zatem zopet morali snažiti. Zato kobilu takoj z bičem naganjajo, kedar se hoče začeti valjati. Delajo to z nepremišljeno hitrico, kobilu se vstraši, plane naglo kvišku in se poškoduje. Nasledek temu je, da povrže.

Gospodarske stavbe.

Dostikrat vidimo na kmetih, kako malo pri stambah ozir jemljejo na praktičnost, na porabnost, čeravno bi sicer ne imeli nobenih znatno večjih stroškov. Pogledimo si najpoprej skednje. Z večinoma so tako postavljeni, kakor da bi ljudje hoteli pri spravljanju pridelkov mogoče veliko delavcev porabiti. Le pomislimo, koliko sitnob imajo, kedar kaj z vozov odlagajo. Spodnji predelki so kmalu natlačeni in sedaj zlagajo snopje zmiraj više in čedalje več rok ima dela. Preden do vrha vpležejo, mine dokaj dragega časa. Zeló drugače in urno vrši se delo, kjer morejo voz postaviti na gumno, bodi naložen s snopjem, bodi s krmo. Slednje dela veliko sitnob, če je lina ali strešno okno visoko na strehi. Najmočnejši možje morejo le po malem delati in krmo z voza, globoko stoječega, metati z vilami skoz strešno okno. Veliko časa in denarja bi se prihranilo, če bi možno bilo, voz na visoko postaviti, od koder bi delavcu ne trebalo sena na vilah vzdigovati, kviško skoz lino metati, marveč bi kar z voza na stran zmetal. Predelki za seno so navadno visoko pod streho, zlasti nad hlevi. Boljše je, če niso tako visoko, ampak mogoče nizko. V tem slučaju lahko delavec skoraj vse seno in vso deteljo z vozov pomeče z vilami niže v parmo, kjer jo malo ljudi lahko v red spravi. To pomaga, da vse hitreje in urno izpod rok gre. Na kmetih je treba dostikrat premetavati in prelagati zeló ogromne množine raznih tvarin. Toda marljivih rok je zmiraj manj, čeravno število ljudi narašča.